

Η επικυριαρχία του «Οικονομικού» επί του «Θεσμικού» ως αιτία διάβρωσης του Κοινωνικού Κράτους Δικαίου (Προκόπης Παυλόπουλος, Πρόεδρος της Δημοκρατίας)

[/ Πεμπτουσία](#)

Ένα από τα κυρίαρχα ζητήματα της διεθνούς αλλά και της εθνικής συγκυρίας, η «Επικυριαρχία του “Οικονομικού” επί του “Θεσμικού”» αποτέλεσε το αντικείμενο της ομιλίας του Προέδρου της Δημοκρατίας, Προκόπη Παυλόπουλου, στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, την Τετάρτη 26 Οκτωβρίου 2016, παρουσία των πολιτικών, εκκλησιαστικών και στρατιωτικών αρχών, προξενικών αρχών, εκπροσώπων των τοπικών φορέων, φοιτητών και πλήθους κόσμου. Ακολουθούν τα βασικά σημεία της ομιλίας.

«Η, δυστυχώς ευκρινώς παρατηρούμενη στην εποχή μας, φθίνουσα πορεία του Κοινωνικού Κράτους Δικαίου αποτελεί, από την ίδια της τη φύση, εξαιρετικά «τοξικό» κίνδυνο υπονόμησης της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας. Τούτο είναι το αναγκαίο συμπέρασμα το οποίο προκύπτει εκ του ότι η καταγωγή και η ιδιοσυστασία της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας προϋποθέτει ένα γνησίως φιλελεύθερο -και όχι ακραίως νεοφιλελεύθερο- πρότυπο οικονομικής οργάνωσης, ως αναντικατάστατο ανάχωμα κατά της προοπτικής διάλυσης της κοινωνικής συνοχής και, συνακόλουθα, ρήξης του κοινωνικού ιστού. Και για να γίνω περισσότερο σαφής:

1. Οι θεσμοί της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας, προκειμένου να υπηρετήσουν -κατά τον προορισμό της- τον Άνθρωπο στον αγώνα του για την υπεράσπιση της αξίας του και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του, πρέπει να διασφαλίζουν τους όρους και τις προϋποθέσεις ενός ελεύθερου αλλά και υγιούς ανταγωνισμού.

A. Όμως, ένας τέτοιος ανταγωνισμός θεμελιώνει την αρχή ότι κάθε φορέας δικαιώματος, με βάση το οποίο υπερασπίζεται *in concreto* την αξία του και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να έχει, εκ μέρους των κρατικών οργάνων, μεταχείριση η οποία του εξασφαλίζει ότι διαθέτει ίσες κοινωνικές ευκαιρίες με τους άλλους φορείς αντίστοιχων δικαιωμάτων, κι ακόμη περισσότερο ότι κατά την άσκηση κάθε δικαιώματός του ξεκινά, κατά το δυνατόν, από την ίδια κοινωνική αφετηρία σε σχέση με τους λοιπούς φορείς αντίστοιχων δικαιωμάτων. Η προαναφερόμενη αρχή ισχύει πολύ περισσότερο σήμερα, στη δίνη μιας γενικευμένης κοινωνικής και οικονομικής κρίσης, η οποία έχει προκαλέσει μια σχεδόν χαοτική διεύρυνση των ανισοτήτων μεταξύ των μελών του συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου. Αξίζει δε να σημειωθεί πως αυτή η διεύρυνση των ανισοτήτων είναι γενικευμένη, με την έννοια ότι δεν πλήττει μόνο τα περισσότερο ευάλωτα στην οικονομική κρίση κράτη, αλλά ενδημεί και σε κράτη με σχετικώς ομαλώς αναπτυσσόμενη οικονομία.

Β. Η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και, *a fortiori*, ισότητας στην αφετηρία μπορεί να επιτευχθεί αποκλειστικώς μέσω των κατάλληλων διορθωτικών παροχών προς τους ασθενέστερους, τις οποίες μόνο το Κοινωνικό Κράτος Δικαίου –πρωτίστως με βάση τ' αντίστοιχα κοινωνικά δικαιώματα- είναι σε θέση να επιτύχει. Είναι δε αυτή η πραγματικότητα η οποία διαμορφώνει την άρρηκτη σύζευξη Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας και Κοινωνικού Κράτους Δικαίου, σύζευξη που γίνεται περισσότερο αναγκαία –θάλαγγε κανείς ουσιαστικώς «υπαρξιακή» για την επιβίωση των θεσμών της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας- υπό συνθήκες βαθιάς κοινωνικής και οικονομικής κρίσης.

Γ. Οι παρατηρήσεις που προηγήθηκαν δεν υποτιμούν –κάθε άλλο μάλιστα- την θέση ότι η αποτελεσματική εφαρμογή των αρχών της ισότητας στην πράξη δεν είναι μόνο ζήτημα κρατικής παρέμβασης και συλλογικής κοινωνικής συμπεριφοράς. Είναι, επιπλέον –και κατά τρόπο σχεδόν καθοριστικό για το όλο εγχείρημα- και ζήτημα προσωπικής συνειδητοποίησης και, κατ' ακολουθία, ατομικής συμπεριφοράς καθενός, υπό την έννοια ότι συναρτάται αρρήκτως με την διαμόρφωση ατομικής συνείδησης, η οποία συγκρούεται ευθέως με την εμπέδωση της ανισότητας και την, δήθεν αναπόφευκτη, κατάληξη του υπερβολικού πλουτισμού ως «μοιραίου συμπτώματος» του καπιταλιστικού συστήματος.

1. Η επικράτηση ακραίων νεοφιλελεύθερων οικονομικών αντιλήψεων επί των γνησίως φιλελεύθερων, κυρίως κατά τις τελευταίες δεκαετίες, έχει επιφέρει ισχυρά πλήγματα με στόχο το κατά τα προαναφερόμενα στενώς συνδεδεμένο με την Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία Κοινωνικό Κράτος Δικαίου.

Α. Και τούτο διότι κατά την ακραία νεοφιλελεύθερη «κοσμοθεωρία» περί της δυνατότητας πλήρους «αυτορρύθμισης» της οικονομίας και της εντεύθεν ανάγκης «απορρύθμισης», ήτοι σταδιακής εξαφάνισης των κρατικών παρεμβατικών αρμοδιοτήτων –ακόμη κι εκείνων που αφορούν τις κάθε είδους κοινωνικές παροχές- το Κοινωνικό Κράτος Δικαίου όχι μόνον είναι ασύμβατο με το κρατούν οικονομικό σύστημα, αλλά και το εμποδίζει να εξελιχθεί ομαλώς στην πράξη διότι οδηγεί σ' ελλειμματικούς προϋπολογισμούς, το κόστος των οποίων επωμίζονται και εκείνοι οι οποίοι δεν είναι αποδέκτες κοινωνικών παροχών. Μάλιστα, η με τα ως άνω χαρακτηριστικά νεοφιλελεύθερη «κοσμοθεωρία» φθάνει ως τα όρια αμφισβήτησης αυτού τούτου του κρατικώς οργανωμένου –σε πολλές μάλιστα χώρες όπως η Ελλάδα με βάση ρητές διατάξεις του Συντάγματος- ασφαλιστικού συστήματος, το οποίο, όπως είναι κοινώς γνωστό, αποτέλεσε και αποτελεί βάση στήριξης των θεσμών της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας από την επαύριο του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου.

Β. Επισημαίνεται, ότι η προαναφερόμενη τάση επικυριαρχίας του «οικονομικού» επί του «θεσμικού» στηρίζεται, εν πολλοίς, στην ιδεολογία «απορρύθμισης» η οποία, δήθεν, συνιστά θεμέλιο της νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας.

1. Τούτο όμως είναι εντελώς ανακριβές, διότι η ως άνω θεωρία δικαιολογεί, κυρίως μέσω της «προσέγγισης υπό την οπτική γωνία του δημόσιου συμφέροντος» (“public interest approach”) –δηλαδή της επίκλησης λόγων δημόσιου συμφέροντος που αφορούν την λειτουργία της οικονομίας προς όφελος του κοινωνικού συνόλου υπό όρους ελεύθερης και ισότιμης συμμετοχής καθενός στην οικονομική ζωή- την, οπωσδήποτε επιλεκτική, ρυθμιστική κρατική οικονομική παρέμβαση. Αυτό συμβαίνει όταν μια τέτοια παρέμβαση είναι απολύτως απαραίτητη για την εξάλειψη αστοχιών της αγοράς (“market failures”).
2. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αστοχιών αυτής της μορφής είναι, μεταξύ άλλων, η συνδρομή συνθηκών:

α) Πληροφοριακής ασυμμετρίας μεταξύ των επιχειρήσεων και των πελατών, οι οποίοι καταναλώνουν τα παραγόμενα απ’ αυτές προϊόντα.

β) Επέλευσης «αρνητικών εξωτερικοτήτων» (“negative externalities”), οι οποίες απειλούν πρωτίστως την σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, τόσο στο σύνολό του όσο και στα επιμέρους πεδία του, με ιδιαίτερη έμφαση στο τραπεζικό πεδίο.

Γ. Οι προηγούμενες σκέψεις οδηγούν στο απαισιόδοξο συμπέρασμα ότι αν διαιωνισθεί, και μάλιστα μέσα στην μακρά και βαθιά παγκόσμια οικονομική και κοινωνική κρίση, η παρακμιακή πορεία του Κοινωνικού Κράτους Δικαίου, η μοιραία κατάληξή της θα είναι η πλήρης κατάρρευσή του. Τότε όμως οι θεσμοί της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας θα βυθισθούν σ’ ένα «μολυσματικό για τη Δημοκρατία τέλμα», το οποίο συνθέτουν, κυρίως, οι κραυγαλέες ανισότητες και ο άναρχος ανταγωνισμός. Δηλαδή ένας συνδυασμός ο οποίος αφενός υπονομεύει τον Άνθρωπο στον αγώνα του για την υπεράσπιση της αξίας του και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του και, αφετέρου, οδηγεί νομοτελειακώς σε ρήξη του κοινωνικού ιστού. Και είναι αυτό το ενδεχόμενο ρήξης, το οποίο εκτρέφει σήμερα τον πιο επικίνδυνο «εχθρό» της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας που είναι τα πολιτικά μορφώματα αναβίωσης του εφιάλτη του φασισμού και του ναζισμού, με την όποια «λεοντή» κι αν αυτά εμφανίζονται.

Επίλογος

Ουδείς μπορεί ν' αμφισβητήσει πλέον, τουλάχιστον μ' αξιόπιστα επιχειρήματα, το ότι η Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία αποτελεί το σύστημα εκείνο δημοκρατικής διακυβέρνησης το οποίο υπηρετεί, με τον πιο πρόσφορο τρόπο, το δημοκρατικό ιδεώδες και το επίκεντρό του, τον Άνθρωπο. Εξίσου όμως ουδείς μπορεί να παραγνωρίσει το γεγονός ότι η Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία –όπως και η ίδια η Δημοκρατία άλλωστε- είναι ένα εξαιρετικά «ευαίσθητο» αγαθό. Με την έννοια ότι δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση και περίπτωση, να θεωρηθεί ότι είναι πλήρως εμπεδωμένο και ασφαλές, δοθέντος ότι οι κίνδυνοι υπονόμευσής του σ' έναν κόσμο εκ καταγωγής εχθρικό έναντι του κλασικού «δημόσιου συμφέροντος» είναι υπαρκτοί, ορατοί και διαρκώς μεταλλασσόμενοι. Κι ένας από τους πιο καταλυτικούς παράγοντες τέτοιας υπονόμευσης είναι, χωρίς ίχνος αμφιβολίας, η εξασθένιση και, πολύ περισσότερο, η πλήρης διάβρωση του Κοινωνικού Κράτους Δικαίου.»